Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Hallintovaliokunta tiistai 01.12.2020 klo 13.00 / HE 235/2020 vp

Hallituksen esitys laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi laeiksi

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

EU-asetus räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä (EU) 2019/1148 (jäljempänä lähtöaineasetus) tuli voimaan tuli voimaan 1.8.2019. Sitä aletaan soveltaa 1.2.2021., jolloin kumotaan voimassa oleva, vuodelta 2013 oleva EU-asetus.

Lähtöaineasetuksen tavoitteena on edelleen tiukentaa ja yhdenmukaistaa EU-maiden järjestelmiä räjähteiden laittoman valmistuksen estämiseksi ottaen huomioon terrorismin ja muun vakavan rikollisen toiminnan aiheuttaman muuttuvan uhan yleiselle turvallisuudelle. Yhdenmukaistuksella varmistetaan myös räjähteiden lähtöaineiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla, edistetään talouden toimijoiden välistä kilpailua ja kannustetaan innovointiin esimerkiksi helpottamalla turvallisempien kemikaalien kehittämistä räjähteiden lähtöaineiden tilalle.

EU-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Lähtöaineasetus edellyttää kuitenkin poikkeuksellisesti kansallista lainsäädäntöä, koska siinä jätetään jäsenvaltioiden päätettäväksi, millä tavoin se aikoo saavuttaa asetuksen tavoitteen. Tämän johdosta esitetään nyt käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä.

Lähtöaineasetuksen pääperiaatteet pysyvät samoina kuin voimassa olevassa asetuksessa. Asetus ei koske, jos siinä tarkoitettuja aineita tai seoksia tarvitaan ammatti-, elinkeino- tai liiketoiminnassa.

Asetuksella vahvistetaan yhdenmukaiset säännöt sellaisten aineiden ja seosten asettamisesta saataville, tuonnista, hallussapidosta ja käytöstä, joita voitaisiin käyttää väärin räjähteiden laittomaan valmistukseen. Tarkoitus on rajoittaa tavallisten kansalaisten mahdollisuuksia hankkia kyseisiä aineita ja seoksia sekä varmistaa, että epäilyttävistä liiketoimista koko toimitusketjussa ilmoitetaan asianmukaisesti. Uutta on se, että jatkossa myös oikeushenkilöt tarvitsevat luvan

Kirkkokatu 12, Helsinki

PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

sellaisiin lähtöaineisin, joita ne eivät tarvitse niiden tavanomaisessa elinkeino-, liike- tai ammattitoiminnassa.

Rajoitettavat aineet:

Lähtöaineasetuksessa räjähteiden lähtöaineet jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä (lähtöaineasetuksen liite I) ovat aineet, joiden käyttö tulee joko kieltää kokonaan tavallisilta kansalaisilta tai niiden hankkimista ja käyttöä varten tarvitaan viranomaisen myöntämä lupa. Toisessa ryhmässä (lähtöaineasetus liite II) ovat aineet, joita koskevista epäilyttävistä liiketoimista tai huomattavista katoamisista ja varkauksista tulee ilmoittaa viranomaiselle. Vastaava jako on voimassa tälläkin hetkellä.

Lähtöaineasetuksen mukaan kiellettäviä tai luvanvaraisia aineita ovat seuraavat:

- typpihappo yli 3 mutta korkeintaan 10 painoprosentin pitoisuutena
- vetyperoksidi yli 12 mutta korkeintaan 35 painoprosentin pitoisuutena,
- rikkihappo yli 15 mutta korkeintaan 40 painoprosentin pitoisuutena ja
- nitrometaani yli 16 mutta korkeintaan 100 painoprosentin pitoisuutena.

Uutena aineena rajoituksen piiriin tuli rikkihappo.

Lähtöaineasetus tulee kieltämään tavalliselta kansalaiselta kaliumkloraatin kaliumperkloraatin natriumkloraatin ja natriumperkloraatin yli 40 %:n pitoisena, joiden hankinta on mahdollista voimassa olevan asetuksen nojalla. Lisäksi lähtöaineasetuksen mukaan tavallinen kansalainen ei voi saada lupaa ammoniumnitraattiin yli 16 %:n pitoisena.

Kaikkia lähtöaineasetuksessa mainittuja aineita on Suomessa käytetty omatekoisten räjähteiden valmistamiseen. Aineiden käyttöä terroristisessa toiminnassa ei Suomessa ole esiintynyt.

Jäsenvaltioiden vaihtoehdot aineiden rajoittamiseksi:

Lähtöaineasetus tiukentaa entisestään jäsenvaltioiden toimintamahdollisuuksia räjähteiden lähtöaineiden osalta. Jäsenvaltion tulee joko kieltää tavalliselta kansalaiselta kaikki lähtöaineasetuksen liitteessä I mainitut aineet tai se voi ottaa käyttöön lupajärjestelmän kaikkien tai tiettyjen liitteessä I mainittujen aineiden osalta.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lupajärjestelmä Suomessa:

Suomessa on jo käytössä lupajärjestelmä ja sitä esitetään jatkettavaksi. Aineiden täyskielto olisi kohtuuton tavallisten kansalaisten kannalta. Lakiesityksen lausuntokierroksella mikään taho ei kyseenalaistanut lupajärjestelmän käyttöönottoa.

Lupajärjestelmä on toiminut hyvin ja se on vähentänyt tavallisten kansalaisten osalta räjähteiden lähtöaineiden kysyntää. Suomessa räjähteiden lähtöainelupia on haettu vuosittain tasaisesti noin 150 kpl/vuosi, joista hylätyksi on tullut vain yksittäisiä hakemuksia. Lupaviranomaisena jatkaisi Poliisihallitus.

Jatkossakaan kenelläkään ei olisi ehdotonta oikeutta lähtöaineluvan saamiseen. Luvan antamiseen sisältyisi aina Poliisihallituksen harkintaa. Kuten tälläkin hetkellä, luvan voisi saada 18 vuotta täyttänyt, joka esittää aineelle laillisen käyttötarkoituksen ja jota terveydentilansa ja käyttäytymisensä perusteella voidaan pitää sopivana pitämään hallussaan ja käyttämään ko. ainetta. Poliisihallituksella on tarvittaessa oikeus saada hakijasta lääketieteellinen arvio. Lähtöaineasetuksessa lupien myöntämisharkintaa tulee kuitenkin tiettyjä tiukennuksia. Jatkossa lupaviranomaisen tulee esimerkiksi ottaa huomioon luvanhakijan esittämät suunnitelmat lähtöaineen varastointijärjestelyiksi sen varmistamiseksi, että lähtöaine varastoidaan turvallisesti ja selvittää luvan hakijan tausta mukaan lukien tiedot hänelle missä tahansa unionin alueella annetuista aiemmista rikostuomioista. Alaikäinen, joka täyttää edellä mainitut vaatimukset voisi saada luvan huoltajan suostumuksella.

Lähtöaineasetus ja sen johdosta annettava lakiesitys koskee lupien osalta vain yksityiskäyttöä. Jos aineita tarvitaan ammatti-, liike- tai elinkeinotoiminnassa, ei tähän tarvita lupaa. Uutta on se, että jatkossa myös oikeushenkilö tarvitsee luvan aineeseen, jota se ei tarvitse liike- tai elinkeinotoiminnassaan.

Uutta on myös se, että liiketoimen yhteydessä on jatkossa tarkistettava paitsi tavallisen kansalaisen lupa hankkia tiettyä räjähteiden lähtöainetta myös tämän henkilöllisyys. Näin varmistetaan, että ostaja on varmasti luvan saanut henkilö. Ammattikäyttäjän on puolestaan osoitettava olevansa ammattikäyttäjä ja että hän

Kirkkokatu 12, Helsinki

PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

tarvitsee ainetta ammatti-, elinkeino- toiminnassaan. Näillä toimenpiteillä on turvallisuutta lisäävä vaikutus.

On arvioitu, että jatkossakin lupahakemusten määrä jää suhteellisen vähäiseksi. Lupia hakevat henkilöt, jotka käyttävät aineita esimerkiksi puhdistukseen tai harrastuksissaan, kuten kiihdytysautoilijat ja lennokkien harrastajat, jotka tarvitsevat nitrometaania. Rikkihappo on yleisesti käytetty aine ja sen osalta, ainakin alkuvaiheessa, voi tulla jonkin verran lupahakemuksia.

Yhteyspiste epäilyttävistä liiketoimista ja aineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista ilmoittamista varten:

Jäsenvaltioiden tulee nimetä yhteyspiste epäilyttävistä liiketoimista ja aineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista ilmoittamista varten. Suomessa yhteyspisteenä jatkaisi keskusrikospoliisi.

Ilmoitusvelvollisuus aineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista koskee myös elinkeino-, liike- tai ammattitoimintaa. Lähtöaineasetuksen I liitteessä mainittujen aineiden lisäksi ilmoitusvelvollisuus on asetuksen II liitteessä mainituista aineista ja niitä sisältävistä seoksista ja aineista. Tämä on tilanne tälläkin hetkellä. Jatkossa ilmoitusvelvollisuus olisi myös tavallisella kansalaisella. Uutta on myös se, että ilmoitukselle on annettu määräaika eli se tulee tehdä 24 tunnin kuluessa siitä, kun katoaminen tai varkaus havaittiin.

Epäilyttävistä liiketoimista ilmoittaminen jää viime kädessä myyjän vastuulle.

Voimassa olevan asetuksen nojalla keskusrikospoliisille on tehty kymmenkunta ilmoitusta epäilyttävistä liiketoimista.

Muuta:

Uutena velvoitteena lähtöaineasetuksen mukaan jäsenvaltion on nimettävä kansalliset tarkastusviranomaiset valvomaan asetuksen soveltamista. Suomessa näitä viranomaisia olisivat poliisi, Tulli sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto.

Jatkossakin lähtöaineasetuksen säädösten rikkominen olisi rangaistava räjähteiden lähtöainerikkomuksena, josta voitaisiin tuomita sakkorangaistus.

Edelleen jatkossa valtioneuvosto voisi päättää uusista räjähteiden lähtöaineita koskevista rajoituksista.

Laki rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä sekä rikosrekisterilaki

Esityksessä ehdotetaan lisättäviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin ja rikosrekisterilakiin säännökset menettelystä lähtöaineluvan hakijan taustan tarkistamiseksi.

Poliisijohtaja Hannele Taavila